

SAMMENDRAG

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) – nøkkelen til likestilling og myndiggjøring.

Full rapport tilgjengelig på www.sexogpolitikk.no/aktuelt/rapportlansering_srhr_nokkelen_til_likestilling_og_myndiggjoring/

Verden er i rask endring. En stadig mer globalisert økonomi – kombinert med fremskritt innen lovgivning, teknologi og kommunikasjon – stiller oss overfor nye muligheter og utfordringer. Som en del av disse endringene forandres også forholdet mellom menn og kvinner.

Dører åpnes for kvinner

Disse endringene har åpnet opp dører for kvinner og muliggjort deltagelse på helt andre måter enn før. I dag er flere kvinner enn noensinne politiske ledere, kvinner bidrar i økende grad til vår økonomi, står i bresjen for endring og organiserer seg kollektivt for å kreve sine rettigheter.

Likestilling – konseptet om at alle individer skal behandles på en måte som sikrer like muligheter og resultater – er solid forankret i utviklingsagendaen. Det internasjonale samfunnet er innforstått med at vi ikke kan oppnå bærekraftig utvikling uten å prioritere like rettigheter for menn og kvinner.

Bekjempelse av kjønnsdiskriminering

På tross av denne optimismen gjenstår store utfordringer. Jenters og kvinners liv endres, men dette skjer ikke alltid i

samsvar med strukturene og normene som ligger til grunn for vår verden og det enkelte individs ambisjoner. Jenter og kvinner blir begrenset av tradisjonelle kjønnsnormer. Samfunnets forventninger til jenter og kvinner kan innskrenke deres muligheter på tvers av det sosiale, økonomiske og politiske liv. Det er sterke koblinger mellom kjønnsnormer som påvirker gutter og menn og den skadelige kontrollen og påvirkningen menn har over kvinners seksuelle og reproduktive helse.

Over hele kloden har jenter og kvinner fortsatt lavere status, færre muligheter, lavere inntekt, mindre kontroll over ressurser og mindre makt enn gutter og menn. Det at sønner foretrekkes fremfor døtre gjør at jenters rett til utdanning ikke blir realisert og kvinners omsorgsbyrde påvirker og reduserer deres muligheter når det gjelder utdanning og arbeid.

I de mest ekstreme tilfellene kan kjønnsnormer drepe. Vi ser eksempler på dette i alle verdenshjørner. Kvinner blir drept av sine voldelige partnere. Kvinner dør fordi de ikke har tilgang til aborttjenestene de trenger. Kvinner dør i barsel av årsaker som kan forebygges. Transpersoner myrdes fordi de er annerledes. Kjønnsdiskrimineringen vedvarer og hindrer jenter og kvinner i å høste fordelene som en verden i stadig utvikling fører med seg. Mangel på likestilling

begrenser også gutters og menns muligheter. Vi kan – og vi må – bekjempe kjønnsdiskriminering. Å sørge for at jenter og kvinner kan realisere sine seksuelle og reproduktive rettigheter er avgjørende for å få til denne endringen.

Likestilling er innen rekkevidde

For IPPF og Sex og Politikk er satsing på likestilling essensielt.

Likestilling er ikke bare et viktig mål i seg selv, den innebærer et omskapende potensial for bærekraftig utvikling. IPPF og Sex og Politikk sitt manifest *Vision 2020* er en tipunksplan for å plassere SRHR i sentrum av den internasjonale utviklingsagendaen og oppfordrer regjeringer til å iverksette tiltak for å bekjempe kjønnsdiskriminering og vise handlekraft for å oppnå likestilling. *Vision 2020* (www.sexogpolitikk.no/aktuelt/rapportlansering_srhr_nokkelen_til_likestilling_og_myndiggjoring) fokuserer på eliminering av alle former for diskriminering av jenter og kvinner, slik at de kan realisere sine rettigheter og likestilling kan oppnås innen 2020. Denne rapporten beskriver hvordan seksuelle og reproduktive rettigheter står sentralt i jenters og kvinners opplevelser av myndiggjøring og hvordan disse rettighetene er avgjørende for å oppnå likestilling.

SRHR – nøkkelen til likestilling og myndiggjøring

Ingen likestilling uten SRHR

Likestilling og myndiggjøring av jenter og kvinner er umulig å oppnå uten at SRHR er oppfylt. For at jenter og kvinner skal kunne leve sunne liv og ha frihet til å delta i det sosiale, økonomiske og politiske liv er det nødvendig med universell tilgang til tjenester, informasjon og utdanning som holder høy kvalitet og vilkår som gir dem mulighet til å realisere sine seksuelle og reproduktive rettigheter.

Tjenester knyttet til SRHR er avgjørende for at jenter og kvinner skal kunne leve sunne liv, nekte å godta vold og maktrelasjoner og åpne dører for nye muligheter. Dette må alene bli sett på som prioriterte tiltak. Seksuelle og reproduktive rettigheter er viktige rettigheter i seg selv, men de kan også bidra til å styrke jenters og kvinners muligheter for myndiggjøring og oppnåelsen av likestilling.

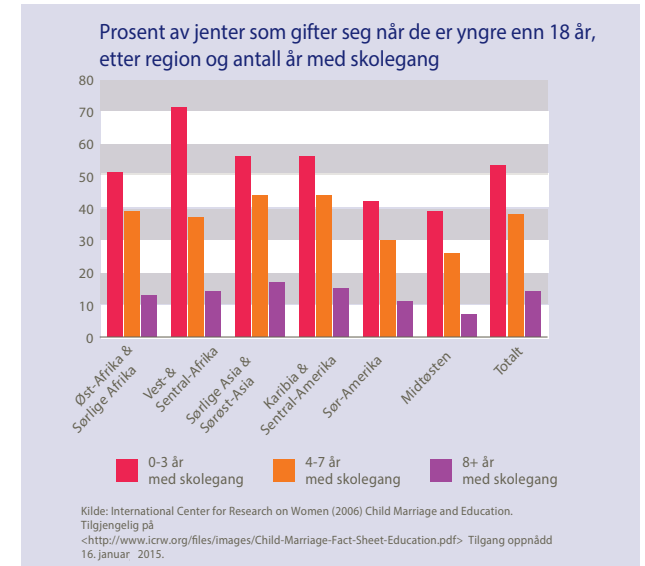
Sex og Politikk og våre søsterorganisasjoner i IPPF i 172 land over hele verden har forpliktet seg til å redusere kjønnsdiskriminering og myndiggjøre jenter og kvinner. Vi erkjenner at begrenset tilgang til tjenester og informasjon, spesielt for fattige jenter og kvinner, i stor grad påvirker deres mulighet til å foreta frie valg og delta på en meningsfull måte i det sosiale, økonomiske og politiske liv.

SRHR gir kvinner frihet til å delta

Å sikre universell tilgang til SRHR har en positiv effekt på jenters og kvinners helse og velvære.

I noen tilfeller kan det utgjøre forskjellen mellom liv og død.

Konsekvensene av dårlig seksuell og reproduktiv helse står for en tredjedel av den globale sykdomsbyrden blant kvinner i alderen 15 til 44 år. Ubeskyttet sex utgjør en stor risikofaktor for død og funksjonsnedsettelse blant jenter og kvinner i lav- og mellominntektsland. Reproduktive funksjonsnedsettelse og dårlig helse rammer jenter og

kvinner i større grad og har en negativ påvirkning på deres levetid, helse og velvære. Jenters og kvinners seksuelle og reproduktive helse er viktig, men den påvirker også andre aspekter av deres liv, for eksempel muligheten til skolegang og det å leve uten å måtte utsettes for vold.

Realiseringen av SRHR er nødvendig for at jenter og kvinner skal kunne holde seg friske, ta utdanning og delta i alle aspekter av livet – uten å måtte utsettes for vold.

Kvinnens økonomiske rettigheter, spesielt de knyttet til arbeid og inntekt, fremmer økonomisk vekst, bærekraftig utvikling og inntektsmuligheter.

Likevel er kvinner fortsatt rammet av fattigdom, ubetalte omsorgsbyrder og usikkerhet i større grad enn menn.

Realisering av SRHR spiller en avgjørende rolle i den økonomiske myndiggjøringen av kvinner. Det er primært kvinner som står for omsorgsøkonomien, som omfatter betalt og ubetalt omsorgsarbeid. Dette påvirker deres arbeidsmuligheter og betingelser. Kvinners omsorgsbyrde kan begrense deres tilgang til helsetjenester knyttet til seksualitet og reproduksjon. Mangelen på helsetjenester relatert til seksualitet og reproduksjon kan i neste omgang øke kvinners omsorgsbyrde ved å hemme deres beslutning om hvorvidt, når og hvor mange barn de ønsker å ha.

Gitt fordelene med barnepass og andre støtteordninger, og det faktum at kvinner kommer til å fortsette å arbeide både i formelle og uformelle økonomiske sektorer, er støtte til omsorgsarbeid svært viktig for myndiggjøringen av kvinner og for helsen og velværen til kvinner og deres familier. I tillegg til støtte til omsorgsarbeid bør regelverk, i form av retningslinjer som understøtter og fremmer universell tilgang til SRHR, utvides i både formelle og uformelle økonomiske sektorer. Dette vil kunne lette kvinners tilgang til anstendig arbeid og bidra til bedre helse og økt økonomisk stabilitet.

Kvinnens deltagelse og lederskap i det offentlige og politiske liv er avgjørende for å bekjempe fattigdom og kjønnsdiskriminering.

For at kvinners deltagelse skal utgjøre en forskjell må deres stemmer bli hørt i det offentlige liv, fra deres husholdninger og lokalsamfunnsmøter til nasjonalforsamlinger.

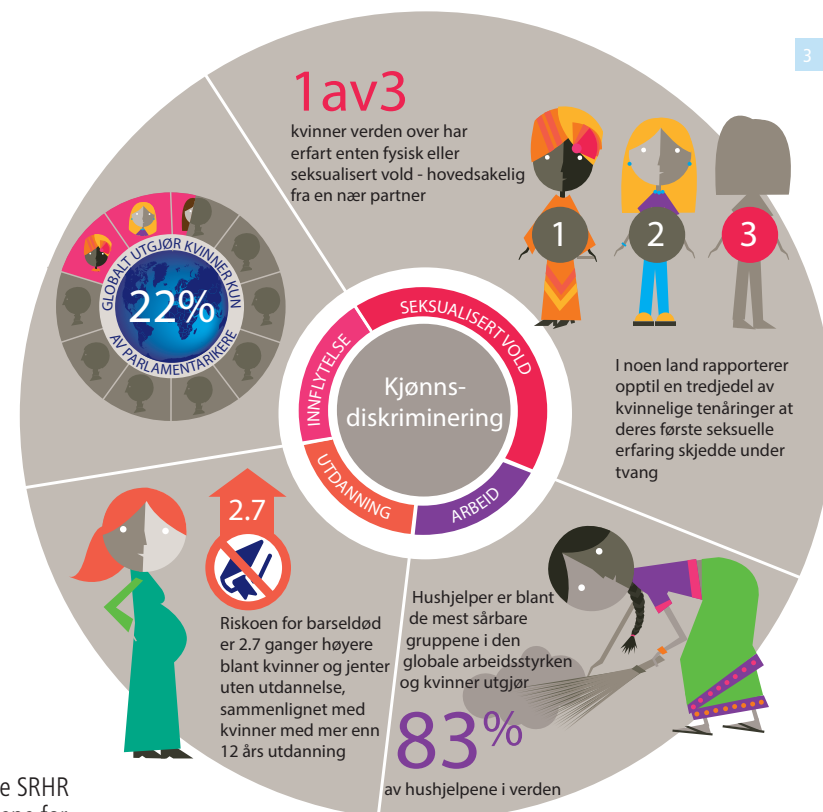
Vi vet at holdninger til kvinners seksualitet påvirker deres deltagelse i det politiske og offentlige liv, inkludert deres politiske ambisjoner og mulighet til å bli valgt inn som representanter. Sosiale normer som dikterer kvinners roller og ansvar i hjemmet kan gjøre at kvinners rolle avgrenses til reproduksjon og innskrenke tiden de har til å engasjere seg utenfor hjemmet. I tillegg er kvinner i offentlige posisjoner ofte utsatt for vold og seksuell trakassering. Det er spesielt viktig å adressere seksualisert vold som

et fundamentalt ledd i promoteringen av kvinners politiske deltagelse og engasjement i fredsbygging og gjenoppbyggingsprosesser i post-konfliktsituasjoner. Det er behov for økt innsats for å fremme en feministisk valgkrets og organisering av grasrota for å bygge nettverk som styrker kvinners muligheter til å delta i det politiske og offentlige liv.

Anbefalinger

1. Støtt et miljø som gjør at SRHR og likestilling blir en realitet.

- Myndigheter** må prioritere å inkludere SRHR i globale agendaer, som post-2015-målene for bærekraftig utvikling. **Myndigheter** bør innlemme SRHR i nasjonale planer for å sikre politisk prioritering og fortsatt investering i SRHR.
- Myndigheter** må prioritere SRHR i en helse- og likestillingskontekst. På det nasjonale planet krever dette forpliktelse og investering fra helsedepartementer og likestillingsdepartementer, ettersom SRHR omfatter et vidt spekter av kvinners menneskerettigheter.
- Myndigheter, FN-organisasjoner, multilaterale institusjoner og sivilsamfunnet** må prioritere SRHR, slik at man får bukt med skadelige kjønnsnormer. De bør utarbeide retningslinjer og programmer som ikke bare støtter opp om helsen til jenter og kvinner, men også deres sosioøkonomiske utvikling i et bredere perspektiv. Det må være et sterkt fokus på jenter og forebygging av seksualisert og kjønnsbasert vold, inkludert skadelige tradisjonelle praksiser som går på akkord med deres helse og begrenser utvikling på andre områder i deres liv.
- Myndigheter** må innlemme SRHR i forskrifter som støtter kvinners tilgang til anstendig arbeid. Disse må utvides til å gjelde både formelle og uformelle økonomiske sektorer.

tvangsekteskap og kvinnelig omskjæring, og lover som proaktivt fremmer lik deltagelse i det politiske og offentlige liv for alle kvinner, uansett bakgrunn.

2. Viderefør og øk den økonomiske og politiske støtten til SRHR, både for å opprettholde vellykkede helsetiltak og for å utvide og øke mulighetene for likestilling og myndiggjøring av jenter og kvinner.

a. **Donorer, multilaterale institusjoner og nasjonale myndigheter** må videreføre og øke investeringer i hele spekteret av tjenester knyttet til SRHR, inkludert rettighetsbasert familieplanlegging. Spesiell oppmerksomhet bør rettes mot mødre helse og hiv-forebygging, som er ledende dødsårsaker blant kvinner i reproduktiv alder i lav- og mellominntektsland.

b. **Myndigheter og sivilsamfunnet** må sørge for at finansieringsmekanismene- og strategiene som beskriver hva finansieringen av bærekraftig utvikling post-2015 vil dekke – som den Globale finansieringsfasiliteten og den oppdaterte globale strategien for kvinners og barns helse – prioriterer den seksuelle og reproduktive helsen til jenter og kvinner. **Donorer og multilaterale institusjoner** må engasjere sivilsamfunnet på en meningsfull måte i opprettelsen av disse finansieringsstrukturene og i utviklingen av nasjonale finansieringsplaner.

3. Mål det som betyr noe.

a. **Myndigheter** må prioritere økt innsats for å fylle kunnskapshull og innhente solide data. **FN-organisasjoner og multilaterale institusjoner må samarbeide med myndigheter** for å øke innhentingen av data om SRHR og andre kjerneområder knyttet til likestilling, disaggregert etter kjønn og alder.

b. **Donorer og multilaterale institusjoner må øke sine investeringer for å støtte sivilsamfunnet og akademiske nettverk**, slik at koblingen mellom

seksuell og reproduktiv helse og myndiggjøring av jenter og kvinner kan kartlegges. Det er nødvendig med mer forskning på effekten av tiltak knyttet til SRHR innen utdanningsfeltet og forbindelsen til kvinners økonomiske deltagelse (spesielt innen landbruk) og representasjon i det politiske og offentlige liv. En fastsettelse av denne forbindelsen vil ha en betydelig innvirkning på retningslinjer og programmer knyttet til SRHR, likestilling og myndiggjøring av jenter og kvinner.

4. Involver menn og gutter som partnere i kjønnsreform, ved å sørge for at SRHR realiseres for alle.

a. **Sivilsamfunnsorganisasjoner, donorer og multilaterale institusjoner** må involvere gutter og menn som partnere i programmer relatert til SRHR, likestilling og myndiggjøring av kvinner og jenter.

5. Iverksett tiltak for å bekjempe seksualisert og kjønnsbasert vold mot jenter og kvinner ved å implementere lovverk som beskytter kvinner mot vold og sikre tilgang til helsetjenester knyttet til seksualitet og reproduksjon som oppfyller jenters og kvinners behov, spesielt i vanskeligstilte og konfliktrammede kontekster.

a. **Myndigheter må sørge for at nasjonalt lovverk beskytter kvinner mot seksualisert og kjønnsbasert vold i tråd med internasjonale forpliktelser og at disse lovene til enhver tid håndheves.**

b. **Myndigheter, donorer og sivilsamfunnet** må støtte integreringen av tjenester knyttet til seksuell og reproduktiv helse, hiv og seksualisert og kjønnsbasert vold, for å fremme kvinners helse og myndiggjøring.

c. **Myndigheter, donorer og sivilsamfunnet** må sørge for at seksualisert vold adresseres som en del av styrkingen av kvinners deltagelse og

engasjement i det politiske liv i fredsbygging og gjenoppbygging etter konflikter.

6. Viderefør og øk investeringer på grasrotnivå, slik at kvinners muligheter til å delta i det politiske og offentlige liv styrkes.

a. **Donorer, multilaterale institusjoner og sivilsamfunnet** må videreføre og øke støtten til grasrotorganisasjoner som fremmer kvinners muligheter i det sosiale, økonomiske, politiske og offentlige liv.

Publisert i juni 2015 av:
Sex og Politikk
Christian Kroghs gate 34, 0186 Oslo, Norge
tel +47 22 11 55 13
web www.sexogpolitikk.no
mail post@sexogpolitikk.no
organisasjonsnummer 990 630 828

I samarbeid med:
International Planned Parenthood Federation
4 Newhams Row, London SE1 3UZ, Storbritannia
tel +44 (0)20 7939 8200
faks +44 (0)20 7939 8300
web www.ippf.org
mail info@ippf.org
organisasjonsnummer 229476